

ajándékokból 334 könyv és 22 darab kézirat gyűlt össze az erdélyi nemes Magyar Nyelvművelő Társaság könyvtárába, de annak hollétééről ő sem tesz említést. A Lyceum-könyvtár irattárából aztán sikerült megállapítanom, hogy a könyvtár a múlt században állandóan számon tartott egy 349 darabból álló könyvanyagot, amelyet „Aranka-féle könyvgyűjtemény“ néven külön állványon elhelyezve és letéteményképen kezelt. Az 1863. november 12-i beszámoló jelentés szerint ezek az „Aranka-könyvek sem lajstromozva, sem összeírva nincsenek“. A könyvtárosok várták a felsőbbbségi engedélyt és utasítást a könyvek rendezésére. 1871. január 27-én rendelkezett először az erdélyi rómkat. id. Bizottmány, hogy a könyvtárör igyekezzék az Aranka-féle könyvgyűjteményt különváltan teljesen rendezni és alapsorjegyzékbe iktatni, 1873. június 25-én pedig az az utasítás érkezett le, hogy „az Aranka-féle kisdéd könyvgyűjtemény ez évben sarokszámolandó és jegyzőkönyvbe veendő“. Az 1884. december 27-i kimutatás még mindig feltünteti a letéteményképen őrzött 349 darab Aranka-féle könyvet. Ez a legutolsó említés, többször szó nem esik róla. Mivel a könyvtárban több könyv járt kezemben, amelynek címlapján vagy tábláján a szerzőnek, illetőleg az ajándékozónak olyan tartalmú bejegyzése olvasható, hogy az Erdélyi Magyar Nyelvművelő Társaság számára küldte meg, azt kell feltételeznem, hogy a könyvtár 1889-i átköltöztetése és újrendezése alkalmával a Társaság 349 darabból álló könyvgyűjteménye szétszóródott és a könyvtár alapanyagával összekeveredett. Az Aranka-féle könyvgyűjtemény tehát, melyhez itt Erdélyben az első múzeális kísérlet emléke fűződik, nem kallódott el, ma is megvan — sajnos, már nem együtt — a Lyceum-könyvtárban.

Emlékezve Aranka György határtalan buzgóságára és az Erdélyi Magyar Nyelvművelő Társaság úttörő tudományos szellemére, amely ma is él utódai-ban, az Erdélyi Múzeum-Egyesületben és az Erdélyi Tudományos Intézetben, s idézve Aranka Györgynek a tudományos önzetlenséget jellemző szép szavait: „Nemesak a Márs mezején, hanem a tudományok rendibe is nagy ember senki nem lehet, hanem aki erős szívű, állhatatos, legelsőben pedig önmagát meztagsadja s a hir, név, pénz, jutalom kívánásáról teljességgel lemond“, az Erdélyi Magyar Nyelvművelő Társaság másfél százados emlékének szánt szakosztályi ülésünket megnyitom.

GYÖRGY LAJOS

A BARCASÁGI HÉTFALU HELYNEVEI

Bár Erdélyben a helynévgyűjtés munkája már a múlt század második felében megkezdődött, alig néhány éve, hogy a rendszeresen és tervszerűen folyó helynévkutatás szellemi és anyagi feltételei megteremtődtek. Az eddigi erdélyi helynévkutatás kísérletei teremtették meg azt a módszert, amely most már az erdélyi helynévanyag tudományos értékű gyűjtését és feldolgozását lehetővé teszi. Közelebbről megjelent helynévtörténeti munkájában ÁRVAY JÓZSEF e módszer alkalmazásával egy nagyobb zárt települési egységnek, a Brassó körüli Hétfalunak jelenkori és kisebb részben történeti helyneveit dolgozta fel.¹

ÁRVAY a legmostohább viszonyok között, 1937-ben kezdte meg a helyszíni gyűjtést. A rumén hatóságok kezdettől fogva gyanakvással nézték munkáját, mely többek között a határban való térképeléssel és jegyezgetéssel is járt. A bizalmatlanság mind jobban fokozódott iránta úgy, hogy három község

¹ *A barcasági Hétfalu helynevei.* Bevezetéssel és magyarázatokkal közzéteszi Árvay József. Kolozsvár, 1943. 247 l. 1 térképmelléklettel (Az Erdélyi Tudományos Intézet kiadásán).

utca-neveit már nem is gyűjthette össze; nem tudta lejegyezni — egy falu kivételével — a magyar helynevek rumén megfelelőit sem; a már igazán egészen ártatlan levéltári munkálkodást sem engedélyezték számára. A gyanakvás annyira növekedett, hogy 1939 szeptemberében kénytelen volt Hétfalut és az akkori Románia területét is elhagyni. Élénk fényt vet ez arra, miként végezte egy kisebbségi sorsban élő magyar kutató tudományos munkáját.

Kétségtelen, hogy ÁRVAY munkájának kezdetén csupán a helynevekkel akart foglalkozni. De mint az Előszó-ban maga is megjegyzi, a helynevek eredetének vizsgálata szükségessé tette, hogy a hétfalusi csángók és rumének eredetének s a falvak népiségtörténetének kérdéseivel is foglalkozzék. Így került aztán a tulajdonképeni helynévgyűjtemény elé egy terjedelmes történeti tanulmány, mely végigvezet bennünket Hétfalu történetén, s értékes adatokkal gazdagítja az e vidékre vonatkozó szegényes, vagy pedig az írók faji elfogultsága miatt téves történeti irodalmat. A betelepülő magyarság első nyomait már a XI. század elejéről kimutatja, és rávilágít arra is, hogy a magyarok előtt itt besenyők laktak. Tehát itt rumén folytonosságról szó sem lehet. A szász és rumén betelepülés csak később, jóval a magyarok megjelenése után következett be. Érdekes adatokat tár fel a hétfalusi csángók eredetéről nézve is. Nem székely eredetűeknek tartja őket, hanem a határfőri szolgálatot teljesítő fehérvármegyei magyarok és az itt szintén határt őrző besenyők összeolvadásából keletkezett népek.

E történeti bevezető után következik a mintegy kétezer helynév közzététele és magyarázata. A helynevek a szakember kezében még talán többet árulnak el, mint a hézagos írásos emlékek. ÁRVAY igen figyelemreméltó következtetéseket von le a terület gazdaságtörténeti, néprajzi, népnyelvi viszonyaira vonatkozólag. Kimutatja, hogy a magyar helynévanyagban a ruménység számarányához képest aránylag milyen kevés a rumén eredetű helynév. Magától a ruméniségtől használt helyneveket csak Bácsfaluról gyűjthette össze. Itt is a rumén helynevek legnagyobb részét a magyarból fordított vagy a magyarból átvett helynevek alkotják. De a tudományos tárgyilagosságot szem előtt tartva, a rumén nevekről addig nem nyilatkozhatunk általánosítva, míg az összes, e területen tőlük használt helynevek rendelkezésünkre nem állanak.

A helynevek nyelvészeti szempontú magyarázatai is figyelemreméltóak, széleskörű nyelvészeti tájékozottság és gondos utánjárás eredményei. Megállapításaiban tartózkodó; inkább rámutat a kérdés megoldatlan voltára, hogysem a bizonytalan következtetések sikamlós talajára lépjen. — Csak aki helynévkutatással valaha is foglalkozott, tudja felmérni azt a hatalmas voltában is lelkiismeretes, pontos munkát, melyet ÁRVAY JÓZSEF végzett. Jegyzetanyaga, irodalmi utalásai mutatják, hogy az eddigi kutatás eredményeinek kritikai felhasználásában is milyen lelkiismeretes és körültekintő volt.

Sajnálatos, hogy annak idején ÁRVAY — rajta kívül álló okokból — nem gyűjthette össze a magyar helynévanyag értelmezése és a rumén-magyar kölcsönhatások ismerete szempontjából fontos rumén helynévanyagot is. A mai rendkívüli helyzetben a tőlünk elszakított Hétfaluban való kutatás lehetetlen volta miatt megnyugvással és jóérzéssel tölthet el bennünket az a tudat, hogy e mintaszerűen pontos úmutató és további kutatásra ösztökélő mű újabb komoly lépést jelent az elszakítottágban élő délerdélyi magyarság egy jelentős néprajzi csoportja történeti és nyelvi kérdéseinek megoldása terén.